

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 407/2010-22

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 23. februára 2011 v senáte zloženom z predsedu Milana Ľalíka a zo sudcov Marianny Mochnáčovej a Petra Brňáka v konaní o sťažnosti H. H., H., zastúpenej advokátom JUDr. J. F., Advokátska kancelária, T., vo veci namietaného porušenia jej základných práv podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 36 ods. 1 a čl. 11 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a práv podľa čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v konaní vedenom na Najvyššom súde Slovenskej republiky pod sp. zn. 8 Sžo 190/2009 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo H. H. podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 8 Sžo 190/2009 zo 17. augusta 2010 porušené bolo.

2. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 8 Sžo 190/2009 zo 17. augusta 2010 z r u š u j e a v e c m u v r a c i a n a d'alsie konanie.

3. Najvyšší súd Slovenskej republiky j e p o v i n n ý uhradiť H. H. trovy konania v sume 149,23 € (slovom stoštyridsaťdeväť eur a dvadsaťtri centov) na účet jej právneho zástupcu JUDr. J. F. v lehote do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Vo zvyšnej časti sťažnosti n e v y h o v u j e .

O d ô v o d n e n i e :

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 15. októbra 2010 doručená sťažnosť H. H. (ďalej len „sťažovateľka“), ktorou namietala porušenie v úvodnej časti označených základných práv v konaní pred všeobecnými správnymi súdmi najmä rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 8 Sžo 190/2009 zo 17. augusta 2010, ktorým jej nebol „uznaný“ reštitučný titul na vydanie v návrhu špecifikovaných nehnuteľností v katastrálnom území H. podľa zákona č. 503/2003 Z. z. o navrátení vlastníctva k pozemkom a o zmene a doplnení zákona č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 503/2003 Z. z.“).

2. Sťažovateľka žiadala vydať nález, v ktorom ústavný súd vysloví, že

a) jej základné práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a právo podľa čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) v spojení s právom na ochranu majetku podľa čl. 20 ods. 1 ústavy, čl. 11 ods. 1 listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom najvyššieho súdu sp. zn. 8 Sžo 190/2009 zo 17. augusta 2010, ktorým potvrdil rozsudok Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 2 Sp 27/2008 z 20. marca 2009, boli porušené,

b) zrušuje rozsudok najvyššieho súdu v celom rozsahu a vec mu vracia na ďalšie konanie, a že

c) najvyšší súd je povinný zaplatiť jej trovy konania pozostávajúce z trov právneho zastúpenia, a to v sume 149,23 € do 2 mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu na účet jej právneho zástupcu č. ..., VS ..., vedený v ...

3. Sťažovateľka namietala, že všeobecné súdy nesprávne právne posúdili jej nesporný reštitučný nárok na vydanie nehnuteľností podľa § 3 ods. 1 písm. n) zákona č. 503/2003 Z. z. pri absencii aspoň minimálnych štandardov na zákonný a spravodlivý súdny proces, čím najmä najvyšší súd zasiahol do jej základných práv a slobôd tak, ako to uviedla v podanej sťažnosti.

4. Ústavný súd sťažnosť prerokoval a uznesením č. k. I. ÚS 407/2010-13 z 27. októbra 2010 ju prijal na ďalšie konanie.

5. Najvyšší súd vo svojom vyjadrení z 8. februára 2011 nechal rozhodnutie na úvahu ústavnému súdu potom, ako tento nálezom sp. zn. IV. ÚS 209/2010 zo 16. septembra 2010 už rozhodol v obdobnej veci. Na ústnom pojednávaní netrval žiaden z účastníkov konania.

6. Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

7. Vychádzajúc z uvedeného ústavný súd dospel k názoru, že napadnutými rozhodnutiami orgánov verejnej moci uvedenými v sťažnosti došlo k porušeniu základných práv sťažovateľky.

8. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ak porušenie práv alebo slobôd podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie, zakázať pokračovanie v porušovaní základných práv a slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo ak je to možné, prikázať, aby ten, kto porušil práva alebo slobody podľa odseku 1, obnovil stav pred porušením.

9. Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 listiny každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho vec bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom.

10. Ústavný súd v rámci svojej rozhodovacej činnosti uviedol, že podstata základného práva na súdnu ochranu spočíva v oprávnení každého reálne sa domáhať ochrany svojich práv na súde, že tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola označenému právu poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktoré ustanovenie o súdnej ochrane vykonávajú, a teda že základné právo na súdnu ochranu nespočíva len v práve domáhať sa súdnej ochrany, ale túto aj v určitej kvalite, t. j. zákonom ustanoveným postupom súdu, dostať. Zdôraznil, že ochranu

základným právam a slobodám poskytujú predovšetkým všeobecné súdy, pričom ústavný súd súdnu ochranu v konaní o sťažnosti poskytuje iba vtedy, ak porušenie procesných práv účastníkov konania chránených zákonmi (napr. Občianskym súdnym poriadkom – ďalej len „OSP“) je súčasne aj porušením základného práva alebo slobody upravených ústavou alebo medzinárodnou zmluvou podľa čl. 11 ústavy (I. ÚS 50/97, I. ÚS 54/97).

11. Do obsahu základného práva na súdnu ochranu patrí aj ochrana, ktorá sa účastníkovi konania poskytuje pri rozhodovaní o opravných prostriedkoch proti rozhodnutiam správnych orgánov (§ 250l a nasl. OSP), t. j. v konaní, v ktorom sa podaním riadneho opravného prostriedku (odvolania) domáha ochrany svojich práv pred príslušným súdom s plnou jurisdikciou z dôvodov, uplatnenie ktorých umožňuje procesné právo. Ak účastník konania splní predpoklady ustanovené zákonom na poskytnutie ochrany v konaní podľa III. hlavy V. časti OSP, všeobecný súd mu túto ochranu musí poskytnúť v rozsahu, v akom sa preukáže existencia dôvodov na poskytnutie súdnej ochrany v takom konaní. Poskytnutie tejto právnej ochrany však prirodzene nemožno považovať za právo na úspech v predmetnom konaní (mutatis mutandis II. ÚS 4/94), ak každé rozhodnutie všeobecného odvolacieho súdu odpovedá na obsah odvolania ústavne konformným spôsobom a v rozsahu upravenom zákonom (čl. 46 ods. 4 ústavy).

12. Ústavný imperatív konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon, vyjadrený v čl. 2 ods. 2 ústavy, zaväzuje všetky orgány verejnej moci, vrátane súdov rozhodujúcich o opravných prostriedkoch proti rozhodnutiam správnych orgánov. Tento ústavný príkaz zaväzuje orgány verejnej moci pri ich akejkolvek činnosti a zvlášť vtedy, ak výkonom svojich kompetencií poskytujú ochranu základným právam a slobodám fyzických osôb a právnických osôb, rešpektujúc pritom princípy materiálneho právneho štátu (čl. 1 ods. 1 prvej vety ústavy).

13. Materiálny právny štát je vystavaný, okrem iného, na dôvere občanov v právo a právny poriadok. Podmienkou takej dôvery je stabilita právneho poriadku a dostatočná miera právnej istoty občanov; táto je ovplyvňovaná nielen legislatívnou činnosťou štátu (tvorbou práva), ale tiež činnosťou orgánov verejnej moci aplikujúcich právo, lebo najskôr

aplikáciou a interpretáciou právnych noriem sa vytvára vo verejnosti vedomie toho, čo je a čo nie je právom. Stabilitu práva, právnu istotu jednotlivca a v končnom dôsledku tiež mieru dôvery občanov v platné právo a v inštitúcie právneho štátu ako také preto ovplyvňuje aj to, akým spôsobom orgány aplikujúce právo, teda predovšetkým súdy, ktorých základnou úlohou je poskytovať ochranu právam, pristupujú k výkladu právnych noriem aj s ohľadom na existujúcu judikatúru. Ostatne, na takom význame judikatúry je vybudovaná aj doterajšia rozhodovacia prax ústavného súdu a Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý považuje za zákon v materiálnom zmysle aj judikatúru súdov (porov. *Kruslin v. Francúzsko* z 24. apríla 1990, *Mueller a spol. v. Švajčiarsko* z 24. mája 1988 a pod).

14. V žiadnom prípade nemožno akceptovať výklad, podľa ktorého netreba rešpektovať existujúcu judikatúru k riešenému problému, alebo jej zmenu možno dosiahnuť aj mimo procedúru ustanovenú v § 21 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

15. Podstatou ústavnej sťažnosti je nesúhlas sťažovateľky s právnym posúdením jej reštitučnej veci najvyšším (ale aj krajským) súdom, konkrétne s jeho záverom, že predmetné pozemky jej nemožno vydať, lebo tieto prešli na štát podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. a tento prechod vlastníctva nie je uvedený v ustanovení § 3 zákona č. 503/2003 Z. z. ako reštitučný dôvod, a to aj napriek tomu, že v inej obdobnej veci najvyšší súd rozsudkom z 27. novembra 2009 sp. zn. 6 Sžo 240/2008 (o ktorom sa ani len nezmienal) tento reštitučný titul uznal.

16. Ústavný súd takýto postup najvyššieho súdu považuje za neprípustný nielen z dôvodov uvedených v bodoch 12 a 13 tohto nálezu, ale najmä preto, že najvyšší súd sa aj v dnešnej dobe stotožňuje s konaním orgánov štátnej moci z rozhodného obdobia, teda z obdobia, keď dochádzalo k mocenskému zneužívaniu práva totalitným režimom vo vzťahu k ľudským právam občanov, a tiež, že neuznáva účel reštitučných zákonov, ktorých zmyslom je snaha (alebo aspoň by mala byť) demokratických orgánov verejnej moci vrátane súdov zmierniť majetkové krivdy postihnutým osobám tak, že sa uplatní

priorita restitutio in integrum, teda požiadavky individuálnej a materiálnej spravodlivosti vo vzťahu k vydaniu vecí pred právnym formalizmom výkladu ustanovenia § 3 ods. 1 písm. m) a n) zákona č. 503/2003 Z. z., pravda za splnenia aj ostatných podmienok pre uplatnenie reštitučného nároku (porov. aj IV. ÚS 209/2010, na ktoré dôvody tiež odkazuje).

17. Správna je preto námietka sťažovateľky, že výklad ustanovenia § 3 zákona č. 503/2003 Z. z. všeobecnými súdmi treba hodnotiť výrazom zjavného a neodôvodneného, či nespravodlivého vybočenia (excesu) zo štandardného výkladu, ktorý je v súdnej praxi rešpektovaný (a predstavuje tým nepredvídateľnú interpretačnú ľubovôľu), resp. je v rozpore so všeobecne uznávanými zásadami spravodlivosti.

18. Pojem ľubovôle môže mať dvojaký význam: môže ísť o ľubovôľu v zmysle materiálnom, t. j. z hľadiska spravodlivosti a racionality (účelu) rozhodnutia vo veci, a ďalej o ľubovôľu v postupe a obsahu rozhodnutia, v zmysle nerešpektovania alebo absencie vopred daných pravidiel a alternatív rozhodovania.

19. Ak je k dispozícii viac výkladov právnej normy, mal najvyšší súd voliť ten, ktorý vôbec, resp. čo najmenej zasahuje do toho ktorého základného práva či slobody, resp. je ústavne konformný. Spoločným znakom ústavného práva k právu súkromnému je, že ústavná úprava predovšetkým ľudských práv vyžaruje nielen do pozitívnej úpravy, ale aj do bezprostrednej realizácie súkromného práva, a to aj v rovine procesnoprávnej (súdnej). Ochrana základným právam a slobodám sú povinné podľa svojej ústavnej funkcie (čl. 144 ods. 1 a 2 a čl. 152 ods. 4 ústavy) poskytovať hlavne všeobecné (správne) súdy, a to bez ohľadu na to, či tieto práva majú pôsobiť vertikálne alebo horizontálne.

20. Z uvedených dôvodov musel ústavný súd konštatovať, že záver najvyššieho súdu vo vzťahu k reštitučnému nároku sťažovateľky bol zjavne arbitrárny, preto ním porušil jej právo na spravodlivý proces podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny a čl. 6 ods. 1 dohovoru.

21. Ústavný súd preto pristúpil k zrušeniu napadnutého rozsudku najvyššieho súdu podľa čl. 127 ods. 2 ústavy a § 56 ods. 2 a 3 zákona o ústavnom súde a k vráteniu veci tomuto súdu na ďalšie konanie (§ 56 ods. 6 zákona o ústavnom súde).

22. Tvrdeniu sťažovateľky o zásahu aj do jej vlastníckeho práva však ústavný súd neprisvedčil, lebo čl. 20 ods. 1 ústavy, čl. 11 ods. 1 listiny a čl. 1 ods. 1 dodatkového protokolu je spravidla chránené vlastníctvo už existujúce, a nie tvrdený reštitučný nárok naň (porov. Malhous v. Česká republika, Gratzinger v. Česká republika, Kopecký v. Slovenská republika ap.); preto v tejto časti ústavný súd sťažnosti sťažovateľky nevyhovel.

23. Ústavný súd napokon rozhodol podľa § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde aj o úhrade trov konania sťažovateľky, ktoré jej vznikli v dôsledku právneho zastúpenia advokátom JUDr. J. F.; sťažovateľka žiadala úhradu trov konania v sume 149,23 €. Vzhľadom na to, že trovy konania požadované sťažovateľkou neprevyšovali sumu vypočítanú podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov, ústavný súd ich priznal v sume ňou požadovanej (bod 3 výroku tohto nálezu).

Priznanú úhradu trov konania je najvyšší súd povinný zaplatiť na účel právneho zástupcu sťažovateľky v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (§ 31a zákona o ústavnom súde v spojení s § 149 OSP).

24. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 23. februára 2011